

PROEFSTATION VOOR DE GROENTEN- EN FRUITTEELT ONDER GLAS,
TE NAALDWIJK.

CB

Bibliotheek
Proefstation
Naaldwijk

A

3

P

89

Landbouwverslag, 1942.

door:
Proefstation.

Naaldwijk, 1942.

2239245

a
3
P89

3302:0/7 "1941.12/1942.01/02"

Rijkstuinbouwconsulent te 's-Gravenhage.

Bibliotheek
Proefstation v. d.
Groenten- en Fruitteelt o. gl.
Naaldwijk

Landbouwverslag 1942.

1. De drie strenge winters van 1938/39; 1939/40 en 1940/41 werden opgevolgd door een nog strengeren winter, zooals uit onderstaande tabellen duidelijk blijkt.

Maand	Gemiddelde temperatuur				
	Vele jaren	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42
Dec.	+ 3.7	+ 1.5	+ 2.2	+ 2.3	+ 5.9
Jan.	+ 3.3	+ 4.6	- 4.2	- 1.7	- 3.5
Febr.	+ 3.4	+ 4.1	- 0.3	+ 2.3	- 3.0

Maand	Laagste temperaturen.			
	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42
Dec.	- 13.8	- 8.8	- 6.3	- 5.4
Jan.	- 2.7	- 17.4	- 11.3	- 20.3
Febr.	- 6.1	- 15.3	- 8.4	- 13.5

Maand	Aantal sneeuwdagen.				
	Vele jaren	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42
Dec.	2	3	2	2	2
Jan.	3	2	5	3	8
Febr.	2	-	7	4	6

De wintermaanden werden gevolgd door ongunstig voorjaar en een natte zomer.

Maand	Gem. temp. over vele jaren.	in 1942	Gem. neerslag vele jaren.	in 1942
April	8.6	8.9	42	21.3
Mei	13.2	12.3	46	35.0
Juni	15.9	14.3	56	33.8
Juli	17.8	16.3	67	140.6
Augustus	17.7	18.7	83	39.1
September	15.2	15.8	72	93.5

De gevolgen waren voor de wintergroenten en najaarsgroenten zeer ernstig. Practisch geen enkele groente onder glas en niet-verr

warmd is er zonder schade afgekomen. Wel hebben de omstandigheden hierbij een rol gespeeld; wij noemen vooral de vochtige niet te lichte grondsoort en de aard van het plant-materiaal. Tusschen de variëteiten was niet zooveel onderscheid op te merken, behalve dan bij de bloemkool. In het algemeen is de conclusie, dat onze voorjaars- en wintergroenten tegen een winter van dergelijke lange duur en met zeer lage minima, zooals van 1941-1942 niet bestand zijn. Het harde voorjaar had aan de ééne zijde het voordeel, dat glasgroenten nog voldoende tot zijn recht kwamen, zonder eenig gevolg van de hoogere zonnestand. Het nadeel was, dat alles later kwam en de werkzaamheden in de war gestuurd werden. Deze opstapeling kon ook niet door aannemen van meerdere arbeidskrachten verminderd worden. Gevolg was een opbieden van loon.

Grond fraisen kon door benzineschaarste deze opstapeling van werk ook niet verlichten. Indirecte schade door de vorst is door tal van omstandigheden aangebracht. Denken we eerst alleen maar even aan de meerdere hoeveelheid kolen die verstookt moesten worden.

Het wegvallen van vele voorjaars- en wintergroenten deed één éenzijdige teelt van vlug groeiende gewassen ontstaan, met alle nadelen van oogst, transport enz.

Dieren, zooals muizen en vogels hebben resp. aan planten en kort voor de vorst gezaaid zaad en zelfs aan grootere plantjes veel schade berokkend. Door het wegvallen van veel plantmateriaal moest nieuw plantmateriaal aangeschaft worden, hetwelk betrekkelijk schaarsch en zeer duur was, mede doordat het veel kolen kostte.

Indirecte schade door de winter ontstond aan opstand, doordat door sneeuwdruk veel éénruiters bezweken en ook door de hoge opstapeling van sneeuw, tusschen de kassen talrijke kleine ruiten het begaven. Een post, die in deze dure tijd dubbel zwaar weegt.

De oogst van de overgezaaide en van de zomergroenten was over het algemeen goed te noemen.

De fruitsoorten zijn over het algemeen meer bestand geweest tegen de winter. Bij druiven is op verschillende bedrijven een vorstschade geconstateerd. In het voorjaar bij het uitloopen der druiven bleven bij de beschadigde boomen de **scheuten** in groei achter. Opmerkelijk was, dat de slechte groei bijna uitsluitend voorkwam bij de bovenste leggers of het bovenste gedeelte van een snoer, terwijl dergelijke boomen onderaan dikwijls vele krachtige scheuten maakten. Dit zou er o.i. op wijzen, dat de wortels niet beschadigd zijn. In de loop van het seizoen bleef er in de meeste gevallen een verschil te zien tusschen de bovenste scheuten van de beschadigde boomen en die van gezonde boomen.

Het verloop van de cultuur van de fruitsoorten was verder normaal, de oogst was behoorlijk. Veel nadeel van de natte zomer, behalve plaatselijk veel rot in de druiven, trad bij het fruit niet op.

De bloementeelt was vrijwillig voor een gedeelte ingekrompen, men ging groenten teelen.

De opbrengst der bloemen is geldelijk zeer hoog geweest.

Door de natte zomer was de opbrengst van de tuinzaden quantitatief minder dan normaal.

b. De onderteelt in kassen en warenhuizen werd verplicht gesteld; daardoor was de oppervlakte met groenten onder glas vermeerderd.

De winter haalde echter op verschillende plaatsen een streep door de rekening.

Door inkrimping van de bloementeelt, werd de oppervlakte met groenten beteeld eveneens groter.

De zeer gemakkelijke verstreking van bijzondere teeltvergunning van groenten was eveneens een oorzaak van de uitbreiding van groententeelt.

De fruitteelt-oppervlakte bleef praktisch constant, alleen trad er een verschuiving op naar perziken en pruimen. De perziken-teelt werd op

vele bedrijven ingevoerd en/of uitgebreid, de pruimenteel onder glas eveneens, doch in veel mindere mate in verband met de grootere moeilijkheden bij deze teelt.

c. De pachtprizen worden door de pachtkamer vastgesteld. Door het groote gebrek aan grond steeg de grondprijs zeer.

d. Veel "surrogaat" meststoffen zijn dit jaar aangeboden, dikwijls van minderwaardige kwaliteit. Indien nog van eenige waarde, dan kwam deze meststof per procent voedingswaarde toch zeer duur. Het gebrek aan meststof is oorzaak, dat veel van deze surrogaten grif gekocht worden; de kundigheid der tuinders op het gebied van meststoffen laat nog veel te wenschen over. Als regel worden inlichtingen gevraagd nadat reeds gemest is. De natuurmest is minder van kwaliteit en duurder geworden, bijv. was voor 1940 de prijs van een ton rotte mest Fl. 6.50, momenteel Fl. 12.- à Fl. 15.-

e. Gedeeltelijk zijn de bestrijdingsmiddelen gedistribueerd, hetgeen echter nergens tot moeilijkheden aanleiding gaf (nicotine). Andere waren hoewel niet altijd vlot dan toch wel in voldoende mate aanwezig. Voor andere voor-oorlogsche middelen zijn goede vervangers naar voren gekomen (bestrijdingsmiddel voor meeldauw in tomaten; en organische kleurstoffen).

Het stoomen neemt nog steeds toe, de vraag is grooter dan het aanbod (niet voldoende stoomketels). Veel perceelen zijn daarom met zwavelkoolstof behandeld, die oorspronkelijk gestoomd zouden worden. Daarom is het totaal aantal perceelen dat met CS₂ werd behandeld grooter dan het voorgaande jaar.

f. De loonen zijn vastgesteld, maar de hand wordt hier niet aan gehouden. Het vastgesteld loon was in 1942 voor een tuinarbeider Fl.24.- er werd echter Fl. 32.- en meer geboden.

Alle beschikbare arbeidskrachten zijn aan het werk; werkelijk gebrek

aan arbeidskrachten is nog niet opgetreden.

g. De levensstandaard is door de grootere financiële inkomsten zeer verbeterd.

h. Er is praktisch geen schoolverzuim. De tuinbouw cursussen verliepen ondanks de strenge winter normaal; het bezoek liep niet achteruit.

l. De oorlog heeft vooral invloed op de prijzen gehad, welke over het algemeen voor glasproducten als zeer bevredigend mogen gelden.

Daarnaast treedt echter een steeds grootere schaarschte aan materiaal op! Vooral houtwerk en glas zijn zeer schaarsch.

Nog veel materiaal moet er vervangen worden wat door de crisisjaren financieel niet kon.

Klein gereedschap was soms moeilijk verkrijgbaar, in het algemeen echter wel voorradig; zoo ook de zaden.

De behoeften aan uitbreiding van bestaande bedrijven en uitbreiding van nieuwe bedrijven is zeer groot, en neemt nog steeds toe. De vraag naar teeltvergunning is zeer groot, het aanbod gering.

2. Groententeelt.

1. Andijvie.

De hoeveelheid aangezette andijvie was van groote omvang, de teelt van andijvie is n.l. een zeer geschikte nateelt.

De vorstschade bij dit gewas was echter hier zeer ernstig.

Onder platglas is nagenoeg alles bevroren; de schade kan hier op 90 - 100 % geschat worden. In enkele gevallen moet de andijvie onder het platte glas het er beter afgebracht hebben dan de kas- of warenhuis-andijvie, hetgeen, naar men zegt, mede te danken is aan de isoleerende sneeuwlaag. Waarschijnlijk speelt de aard van het plantmateriaal hier een rol. In andere gevallen werd gemeld, dat

juist de andijvie in kassen en warenhuizen minder schade had geleden.

De vochtigheid bleek slechts in een enkel geval de houdbaarheid beïnvloed te hebben; een natte grond was ook hier het beste. Een invloed van de grondsoort kon in de meeste gevallen niet geconstateerd worden.

Zavel- en kleigrond bleken soms, mits vochtig, de minste bevroren andijvie te hebben gegeven.

Een jonge, kleine plant was het meest resistent, een oudere plant veel minder, de bijna snijdbare was totaal afgestorven. In sommige gevallen liep de plant na de vorst opnieuw uit, maar werd te gering van omvang en had te weinig gewicht.

In variëteiten werd geen verschil in houdbaarheid gevonden; in één enkel geval werd echter Unicum genoemd, die onder betrekkelijk normale omstandigheden een goed gewas had gegeven.

2. Sla.

De gestookte sla heeft weinig of geen schade geleden; de koude sla echter des te meer. In sommige gevallen is deze voor 100 % bevroren. De schade in koude kassen varieert van 40 - 80 %. Ook onder platglas en in warenhuizen is de schade groot geweest en wijkt niet veel af van die in kassen. Sommige gebieden vermelden een grootere schade onder platglas, zoals Zoetermeer-Pijnacker, waar alle broeisla geheel, en de koude rijensla op enkele uitzonderingen na bevroren was.

Rotterdam meldt echter juist een iets mindere schade bij de warme rijen sla. Loosduinen, Monster en 's-Gravenzande hebben daarentegen bij de koude rijen sla minder schade geleden, een 30 - 40 % der planten is bevroren.

Ook het plantmateriaal onder het platte glas is in tal van gevallen radicaal bevroren geweest, slechts daar, waar een voldoende dekking

aanwezig was, is de schade minder geweest. Twee rietmatten of dubbel glas met een rietmat bleek ook hier een afdoende beschutting te zijn. Ook bij dit gewas speelde de grondsoort een rol, doch niet zoo ken-schetsend als bij de bloenkool. De vochtige zavel-grond, dus grond met een niet te lage waterstand, bleek beter houdbare planten te geven dan de zware- of de zeer lichte zandgrond.

Zoo meldt Monster, dat van 10 warenhuizen met sla in de Lange Stukken (humusrijke vochtige grond) er na de vorst nog 5 goed, 3 gedeeltelijk goed en 2 bevroren waren. Uit Delft wordt daarentegen gemeld, dat op de zware gronden nog 60 % van de sla goed was, terwijl door dezelfde berichtgever medegedeeld werd, dat op de lichtere gronden in de Oude Lee-de alle sla bevroren was. Waarschijnlijk speelt hier ook de aard van het plantmateriaal een rol.

Over het algemeen was de pas gepote sla, nog niet wortelvaste plant, het gevoeligst; de sla, die in de eerste helft van December was gepoot, had de meeste weerstand.

Honselersdijk geeft hierover een tegengestelde meening weer en vermeldt juist, dat de wortelvaste planten de meeste schade hebben opgelopen.

's-Gravenzande meent een verband te zien tusschen grondsoort en aard van de plant. Zoo zou op zandgrond de kleinste plant en tevens de pas gepote plant er het beste zijn afgekomen, terwijl op zwaardere gronden juist de kleine pas gepote plant meerdere schade zou hebben geleden.

Vocht schijnt één van de belangrijkste factoren te zijn bij de houdbaarheid van de sla; zoo werd uit Monster een geval vermeld, waarbij een drooggevroren grond nat gemaakt kon worden door middel van drainage, hetgeen de redding van de sla is geweest. Op andere bedrijven kon de grond na de vorst eveneens goed natgemaakt worden, wat eveneens de redding van de sla was.

Uitgezonderd enkele vermeldingen, waarbij Glorie meer resistent bleek te zijn dan Meikoningin, werd geen variëteitsverschil in gevoeligheid gevonden.

Over het algemeen moest de sla overgepoot worden. De kwaliteit van deze was uitstekend, doch de oogst viel 2 à 3 weken later. Door het koude voorjaar trad geen „rand“ en weinig wit en luis op.

3. Bloemkool.

De schade bij de bloemkool is zeer ernstig geweest. Het totale weggevallen percentage van alle koude bloemkool, onverschillig waar zij stond, bedraagt 70 tot 80.

De schade onder platglas was groter dan in de warenhuizen. De schade in serres was wel het grootst, en bedroeg in tal van gevallen 100 %. De serres bleken veel te droog te zijn om de gepote planten over te houden. In warenhuizen en ook onder platglas, mits goed gedekt, waar de bloemkool in goede vochtige grond stond, was de schade het geringst en in een zeldzaam geval zelfs ook in serres.

Op vochtige klei- en zavelgrond bleek de bloemkool beter houdbaar dan op zandgrond. Hoe hoger de waterstand was, des te geringer was de schade, Kool, die net vóór de vorst was gespoten, was niet bevroren, zooals zelfs uit 's-Gravenzande medegedeeld wordt.

Ook de tijd en de methode van poten speelde een rol bij de houdbaarheid. Kort voor de vorst gepote kool was gevoeliger dan vroeg gepote, diep gepote resistenten dan de ondiep gepote. Dit laatste komt duidelijk naar voren in een door Kwintsheul genoemd geval. De poot van de plant werd n.l. afgedekt met tuffmolm; deze kool bleek zeer goed houdbaar.

Bloemkool in veurtjes gepoot had geen vorstschade.

Naaldwijk meldt geen verschil in houdbaarheid tusschen trap- en potplant, dus de aard van de gepote plant. 's-Gravenzande meent echter, dat de trapkool het meeste geleden heeft, daarna de potkool uit de

steenpot, terwijl de kool met grondpot er het beste is afgekomen.

Westerlee noemt daarentegen een hooger percentage uitvallers bij de "grondpot"-kool; de los verspeende plant had de meeste wegvallers. De variëteit Parel wordt algemeen als de meest koude-resistente genoemd evenals enkele andere late soorten als Purity, Alpha en Glorie, hoewel over de beide laatste de meningen verschillen. De vroege variëteiten zoals Veentjes, schijnen het meest vatbaar te zijn.

De bloemkoolplanten zijn, wanneer in het geheel geen bescherming aanwezig is geweest, geheel verloren gegaan. Een dekking met dubbel glas of met twee rietmatten bleek afdoende te zijn.

De muizen hebben echter in tal van goed afgedekte koolplanten danig huis gehouden, zoodat het aantal wegvallers nog groot bleek te zijn.

De meeste bloemkool is overgezaaid, het was niet meer mogelijk deze opnieuw in kassen te poten. In plaats daarvan zijn in de kassen andere bladgroenten geteeld.

8. Spruitkool.

Er was nog groei in de planten, toen de vorst inviel. Vele tuinders hadden nog slechts 50 % spruitjes geoogst, de vorst verhinderde het verder oogsten. Aanvankelijk werd alleen beschadiging geconstateerd aan de onderste spruitjes, maar toen in de eerste weken van Februari de vorst gepaard ging met een sterke wind, gingen ook de spruitjes, die nog onder het blad verscholen zaten, verloren.

Waar tijdens de sneeuwjachten de planten beschut hebben gestaan, is na de vorst nog een klein percentage gespaard gebleven. Tijdens de doorgang de kwaliteit der planten hard achteruit, zoodat ze al heel spoedig opgeruimd moesten worden voor veevoeder. Verschil in

winterhardheid in de variëteiten was niet op te merken.

1 O.Kaskomkommers.

De toegestane zaaidatum was oorzaak, dat het uitplanten laat geschieden moest. De teelt leverde daardoor eenige moeilijkheden op, doordat de koppen verbrandden.

11. Bakkomkommers.

De opbrengst viel tegen, waarschijnlijk in vele gevallen toe te schrijven aan de slechte weersomstandigheden (nat en somber in Juli). De Fusarium is nog steeds de kwaal, waaraan de komkommer lijdt.

13. Meloenen.

Dit gewas eischt minder broei-materiaal dan de komkommers. In tegenstelling met het voorgaande jaar is de teelt in het Westland daarvoor weer wat uitgebreid.

14. Stooktomaten.

Oogst en teelt was normaal. De verlating van de uitpoot-datum (verplicht) deed de teelt verlaten, doch ging niet ten koste van de opbrengst. Over het algemeen werden grovere soorten voor Duitschland geteeld.

16. Aardbeien onder glas.

De teelt is dezelfde gebleven, de oogst was matig.

19 t/m 24. Boonen.

De oogst en teelt der pronkboonen was goed, de overige boonen van weinig beteekenis.

De tuinboonen gaven door het late uitpoten en het wintersche weer een zeer matige opbrengst.

26. Prei.

Hierbij trad vooral een groot gewichtsverlies op, hetwelk op 60 %

geschat kan worden. Veel van prei was bij het invallen van de vorst reeds geogst, zoodat de schade nogal meeviel. Ook hier bleek een vochthoudende grond beter geschikt te zijn, in de luwte was de prei ook in een betere conditie gebleven.

27. Witlof.

Steeds meer witlof wordt er geforceerd, vooral van wortels die in andere districten geteelt worden.

29. Peen.

De schade bij de platglas-peen is het grootste geweest, in veel gevallen was nagenoeg alles bevroren; Loosduinen meldt, voor zoowel warme als koude rijen, een totale vernietiging.

In kassen is de schade meegevallen, vooral in die kassen, die beschut gestaan hebben; gemiddeld kan op 60 % schade gerekend worden. Monster meldt van 4 gevallen 1 waarvan 95 % goed, 1 waarvan 60 % goed, 1 waarvan 40 % goed en 1 waarvan alles bevroren was.

Bij de vroeg gezaaide zal bij het oogsten met "sprankerigheid" gerekend moeten worden. De kort voor de vorst gezaaide bleek in tal van gevallen de meest houdbare te zijn. 's-Gravenzande meent opgemerkt te hebben, dat peen, waarvan alleen de twee zaadlobben boven de grond kwamen, geheel bevroren is, terwijl die met één hartblaadje meer houdbaar was. In een nog ouder stadium was ze weer minder houdbaar.

Tamelijk vochtige zavelgrond wordt, hoewel niet algemeen, toch vaak als de meest geschikte grond beschouwd. Een bedekking met zand of turfmoalm, zooals in enkele gevallen na het zaaien geschiedde, had zeer goed effect. Rietmatten hielp in sommige gevallen wel, in sommige weer niet.

30. Schorseneeren.

De opbrengst viel tegen, er was veel tweede soort. Hier en daar was

bij het invallen van de vorst nog een kleine hoeveelheid niet uit de grond gehaald. Bij dit gedeelte trad op lichtere gronden iets schade op.

31. Vroege aardappelen.

De opbrengst, hoewel verlaat, goed. De prijs was echter niet naar evenredigheid van de glasproducten.

Fruittelt.

41. Druiven.

Hoewel niet in ernstige mate is toch op verschillende bedrijven een vorstschade bij de druif geconstateerd.

De variëteit Frankenthaler (zoowel gestookt als niet gestookt) vertoont de meeste schade. Opmerkelijk was, dat voornamelijk de twee bovenleggers een vorstschade vertoonden, die zich uitte in een slecht doorgroeien van de scheuten. Aan de knoppen was de vorstbeschadiging niet waar te nemen. Golden Champion heeft in verhouding ook nogal veel schade gehad.

Andere variëteiten vertoonden veel minder schade.

De onderste legger schijnt beschermd te zijn geweest door een isoleerende laag sneeuw tusschen of tegen de kassen. De scherpe wind heeft vooral de bovenleggers beschadigd, hetgeen ook hier en daar waar te nemen viel aan de richting der kassen. Waar de schade gering was, is de groei later weer normaal geworden. Bij ernstige schade, waar later groei en bloei zeer slecht waren, zijn geheele boomen afgezaagd. In de ernstigste gevallen stierven de boomen af, dit kwam echter maar zelden voor.

Men meent ook hier opgemerkt te hebben, dat op vochtige grond de schade het geringst was.

De druif is dit jaar in vele gevallen omgeënt, zoodat waarschijnlijk daardoor wel een vermindering in opbrengst het gevolg zal zijn

geweest.

Men teelde liever groentegewassen en meende daar betere opbrengsten van te kunnen hebben, dan van druiven die fouten vertoonden, al waren die afwijkingen slechts gering.

42. Perziken en Pruimen onder glas.

Schade door de vorst was hier zeer gering; alleen zeer jonge en/of pas gepote boomen waren in sommige gevallen sterk ingevroren.

De cultureele en financieele uitkomsten waren uitstekend.

Zaadteelt.

61. Koolzaad.

Er is nu een oppervlakte-uitkeeringssysteem ingevoerd, daar anders de kweekers geen zaad meer zouden teelen.

Over het algemeen viel de oogst van de groente-zaden tegen, in het bijzonder die van bloemkool, omdat door het late uitpoten en het slechte weer tijdens de ontwikkeling het zaad slecht afrijpte.

0-0-0-0-0